

Paul van Dongen

Ik hou van jou

Gibbons leven monogaam; mantelvavianen en kippen leven in polygyne harems. Katten en gnoes zijn promiscu. En het vrouwtje van een strandvogeltje, de franjepoot, heeft meerdere mannetjes. Hoe komt dat? En hoe zit het met het voortplantingssysteem van *Homo sapiens*? En wat betekent 'Ik hou van jou'?

In het dierenrijk vinden wij allerlei voortplantingssystemen. Bij sommige dieren zien we, dat vóór of door paringen een band tussen het mannetje en het vrouwtje gevormd wordt. Anderen gaan na de copulatie uit elkaar, alsof er niets bijzonders gebeurd is: promiscuïteit. Als er een paarband bestaat, is het soms tussen één mannetje en één vrouwtje, soms tussen één mannetje en meerdere vrouwtjes, en soms tussen één vrouwtje en meerdere mannetjes.

Bij een paarband tussen één mannetje en één vrouwtje spreken we van monogamie. Strikt genomen betekent monogamie dat één mannetje gedurende langere tijd slechts met één vrouwtje paart, en andersom; in die strikte betekenis is monogamie bij afzonderlijke diersoorten even moeilijk

te bewijzen als bij de mens. Als een mannetje twee of meer vrouwtjes heeft, noemt men dat polygynie. Bij een vrouwtje met twee of meer mannetjes spreken we van polyandrie. Ten slotte kan er een paarband ontstaan tussen meerdere mannetjes en meerdere vrouwtjes: polygynandrie.

In de regel kan men van een diersoort een overheersend voortplantingssysteem vaststellen, al geldt dat niet per se voor alle individuen. Ook treffen we grote verschillen tussen diergroepen aan: zo is negentig procent van de vogelsoorten monogaam, en slechts ongeveer drie procent van de zoogdieren. Een evolutiebioloog gaat ervan uit dat deze voortplantingssystemen tot stand gekomen zijn door natuurlijke selectie: als een produkt van biologische evolutie. Bij natuurlijke selectie denkt men al gauw aan de hoeveelheid beschikbaar voedsel, aan de hoeveelheid soortgenoten waarmee dat voedsel gedeeld moet worden en aan de aanwezigheid van roofdieren.

Wat bepaalt het voortplantingssysteem van een diersoort? Kijken we naar de vrij zeldzame monogame zoogdieren, dan zien we in eerste instantie geen bepaald patroon: er zijn dag-, schemer- en nachtdieren; er zijn carnivoren, omnivoren en herbivoren; er zijn nestblijvers en nestvlinders; en dieren met en zonder broedseizoen. Wat maakt hen dan monogaam?

Het voortplantingssysteem van dieren blijkt beïnvloed te worden door de verhouding tussen het aantal mannetjes en vrouwtjes, door de bevolkingsdichtheid en door de ouderzorg (de zorg die de kleintjes nodig hebben en de zorg die de volwassenen op kunnen brengen). Bovendien hangt het type voortplantingssysteem samen met factoren als de lichaamsgrootte en het verschil in uiterlijk tussen mannetjes en vrouwtjes.

Bij dieren moeten individuen 'tot zaken komen' met individuen van het andere geslacht om zich te kunnen voortplanten. Een voortplantingsvariant die zoveel mogelijk tegemoetkomt aan de belangen van beide geslachten, zal het meest succesvol zijn. Een belangrijke bijdrage tot het voortplantingssysteem is de verhouding tussen het aantal mannetjes en aantal vrouwtjes, de seksratio.

Als er veel meer vrouwtjes zijn dan mannetjes, hebben de betrokkenen evolutionair belang bij polygynie: het gemiddeld aantal nakomelingen van mannetjes en vrouwtjes is dan groter dan bij monogamie. Heel wat apen leven in haremver-

band; de jonge mannetjes verlaten de groep, gaan zwerven en vele sterven vroegtijdig. Dit houdt een ongelijke seksratio in stand, en daarmee het haremsysteem. Vaak is onduidelijk wat het eerst was: de ongelijke seksratio of het haremsysteem.

Monogamie

Er bestaan twee varianten van monogaam gedrag, en die hebben vermoedelijk alles te maken met de bevolkingsdichtheid en de benodigde ouderzorg. Bij een erg lage bevolkingsdichtheid zal er vaak slechts één partner van het andere geslacht beschikbaar zijn. In de dunbevolkte gebieden vindt men monogame paarverbanden, in de dichterbevolkte streken is er sprake van promiscuïteit. We spreken hier van faculta-

tieve monogamie, omdat het min of meer toevallig van de bevolkingsdichtheid afhangt.

Bij ouderzorg spelen twee partijen een rol: de kinderen en de ouders. Als één volwassene (bij zoogdieren: de moeder) alleen niet voldoende is om de jongen groot te brengen, zien we al gauw monogamie ontstaan, speciaal wanneer de vader niet in staat is meerdere vrouwtjes met hun kinderen te onderhouden. Omdat voor deze dieren monogamie van levensbelang is voor de jongen, spreken we van obligate monogamie.

Zoogdieren met facultatieve en obligate monogamie hebben wel een overeenkomstig voortplantingssysteem, maar verder vinden we vele verschillen. Bij dieren met facultatieve monogamie worden de nakomelingen relatief snel geslachtsrijp en gaan ze zich ook in feite snel voortplanten; ouders en nakomelingen worden zelden als een familie waargenomen. Obligate monogame zoogdieren daarentegen leven vaak in familieverband. Ze hebben voorts een aantal karakteristieke eigenschappen: het duurt lang voordat de nakomelingen geslachtsrijp zijn, en soms nog veel langer voordat ze zich gaan voortplanten, oudere nakomelingen helpen de ouders bij het grootbrengen van jongere en ook de vader helpt vaak bij het grootbrengen van de jongen.

Monogame diersoorten zijn niet alleen speciaal wat hun voortplantingssysteem betreft, maar ook in andere opzichten. Bij beide vormen van monogamie vinden we weinig verschillen in uiterlijk en gedrag tussen de mannetjes en de vrouwtjes (seksueel dimorfisme).

Bij monogame vogels zoals mussen, merels en pinguïns lijken de mannetjes en de vrouwtjes sterk op elkaar.

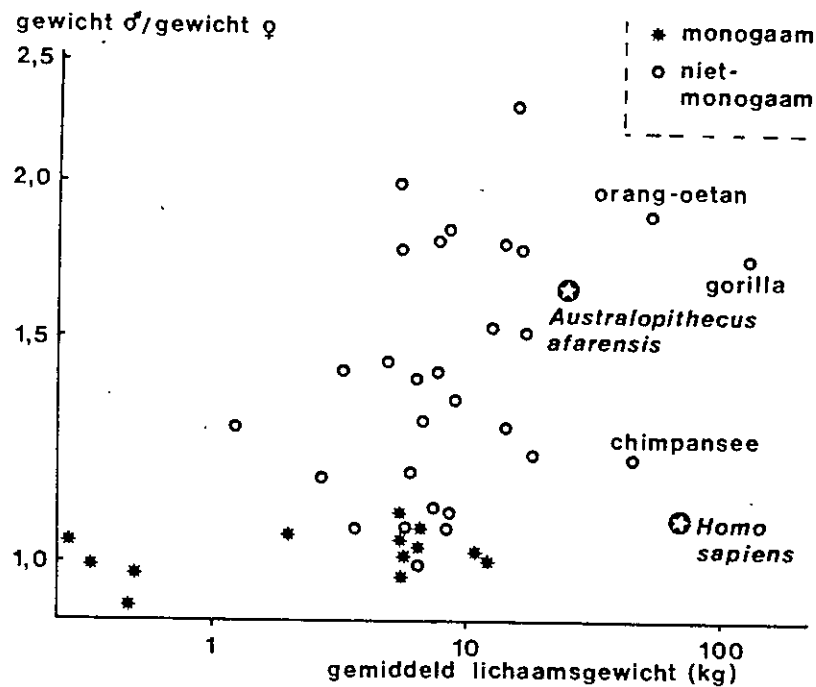
Bij polygyne vogels zoals kippen en fazanten zijn de mannetjes groter, opvallender en agressiever dan de vrouwtjes.

Bij polyandriene vogels, de jacana's, is het precies omgekeerd.

Bij polygyne zoogdieren zoals mantelbavianen en leeuwen zijn de mannetjes vaak groter en opvallender dan de vrouwtjes.

Bij promiscue of monogame zoogdieren daarentegen zijn de verschillen veel kleiner.

Seksueel dimorfisme is niet alleen – en zelfs niet vooral – afhankelijk van het voortplantingssysteem. Hoe groter een primate, hoe groter het seksueel dimorfisme. De belangrijkste uitzondering op deze regel is homo sapiens.

Figuur 1: Het verband tussen lichaamsgewicht en seksueel dimorfisme bij primaten; ieder symbool staat voor een primatensoort. Het ○ staat voor mensachtigen, waarbij geen uitsluitel wordt gegeven over het al dan niet monogaam zijn. (Gegevens van Kleiman, 1977, Clutton-Brock e.a., 1977, en Pilbeam, 1964.)

Lichaamsgrootte

Welke primaten, hoefdieren en roofdieren zijn monogaam? Vooral de kleintjes. Te zien is in figuur 1 dat apen voorkomen, in de gewichtsklassen van 0,3 tot 120 kilogram. Alle monogame soorten vinden we echter beneden de twaalf kilogram. We zien ook dat bij de monogame soorten het verschil tussen het gewicht van het mannetje en dat van het vrouwtje minimaal is. Bij grotere apen neemt het seksueel dimorfisme toe en de kans op monogamie af.

Bij gewervelde en ongewervelde dieren investeren de ouders van kleine soorten relatief meer in hun nakomelingen dan de ouders van grote soorten. Kunnen grotere dieren wel meer in hun nakomelingen investeren? In competitie met andere dieren kunnen individuen via hun voedsel een bepaald gemiddeld aantal calorieën per dag bemachtigen. Die hebben ze nodig voor hun basaal metabolisme, voor noodzakelijke overlevings- en voedselzoekactiviteiten en natuurlijk de calorieën die in de eieren, jongen of sperma gaan zitten en in voortplantingsgedrag. Als er dan nog calorieën over zijn, kan men die besteden aan ouderzorg, imponeeractiviteiten, training, om er een paar te noemen.

Bij grotere soorten ligt de energiebalans ongunstiger. Dan hebben de volwassenen hun handen vol aan het verzamelen van voedsel voor andere activiteiten dan de zorg voor de jongen. Ze hebben weinig calorieën meer over om in hun jongen te investeren. De belangrijkste uitzondering hierop is homo sapiens.

Een bioloog is geneigd om voortplantings-systemen als een produkt van natuurlijke selectie te zien. Produkten van natuurlijke selectie moeten aan twee voorwaarden voldoen. Het voortplantingssysteem moet voortvloeien uit een erfelijke constitutie van mannetjes en vrouwtjes. Het ziet er naar uit dat bijvoorbeeld het polygyne en polyandriene voortplantingsgedrag van kippen en jacana's voortvloeit uit erfelijke factoren. De uiterlijke verschillen tussen mannetjes en vrouwtjes van deze diersoorten lijken even erfelijk als de gedragsverschillen. Sommige dieren zitten kennelijk zo in elkaar dat er een band tussen een bepaald mannetje en een bepaald vrouwtje ontstaat, terwijl dat bij andere niet gebeurt.

Natuurlijke selectie werkt als er verschillen in erfelijke constitutie zijn (tweede voorwaarde: erfelijke variatie). In het geval van voortplantingsystemen betekent dit

bijvoorbeeld verschillen in seksuele potentie, in intensiteit van het zoeken naar een partner, in tolerantie van het eigen en het andere geslacht, en verder verschillen in allerlei eigenschappen die zich ook in voortplantingssucces kunnen uiten, zoals gezondheid, kracht, grootte en melkafgift.

Zo'n erfelijke variatie binnen een populatie kan zich uiten in fenotypische variatie: verschillen in het feitelijk voortplantingsgedrag. Die fenotypische variatie kan zo groot zijn als bij de jacana's (partnerloosheid, monogamie of polyandrie, zie kader), of zo klein als bij de pinguïns op Antarctica. Deze dieren leven onder zulke barre omstandigheden, dat andere systemen dan monogamie bijna zeker geen enkele nakomeling opleveren: monogamie is daar de enig overgebleven variant.

Homo sapiens

Van mussen, pinguïns, katten, honden, leeuwen en chimpansees kunnen we zeggen wat hun voortplantingssysteem is. Hoe zit dan met de homo sapiens? Sinds ongeveer een kwart miljoen jaar kan men van homo sapiens spreken; dat zijn zo'n tienduizend generaties. Tot de laatste generatie in de westerse wereld was (heteroseksuele) seks sterk aan voortplanting gekoppeld. Het seksueel gedrag en de voortplantingsactiviteit waren nog niet beïnvloed door de ruime beschikbaarheid van voorbehoedsmiddelen, door kunstmatige inseminatie, buitenbaarmoederlijke bevruchting en draagmoederschap. In die eerdere generaties is het voortplantingssysteem van de mens tot stand gekomen.

Hoe komt men nu achter 'het' voortplantingssysteem van homo sapiens? Drie strategieën om daar achter te komen staan ons ter beschikking: vergelijk de voortplantingssystemen in verschillende culturen; vergelijk het seksueel dimorfisme bij de mens met dat bij monogame en polygame diersoorten; en vergelijk eveneens de ouderzorg bij de mens met die bij monogame en polygame diersoorten.

Hoe planten mensen in verschillende culturen – er zijn er zo'n drie- à vierduizend – zich voort? We zien dat zo ongeveer elke mogelijke variant voorkomt. De enige regel is: voortplantingsvarianten die economisch mogelijk zijn, komen ook voor.

De Amerikanen Ford en Beach hebben de voortplantingssystemen van 185 verschillende culturen onderzocht. In slechts zestien procent van de gevallen was er zo'n sterke sociale (en wettelijke) druk op monogamie als in de Verenigde Staten in de

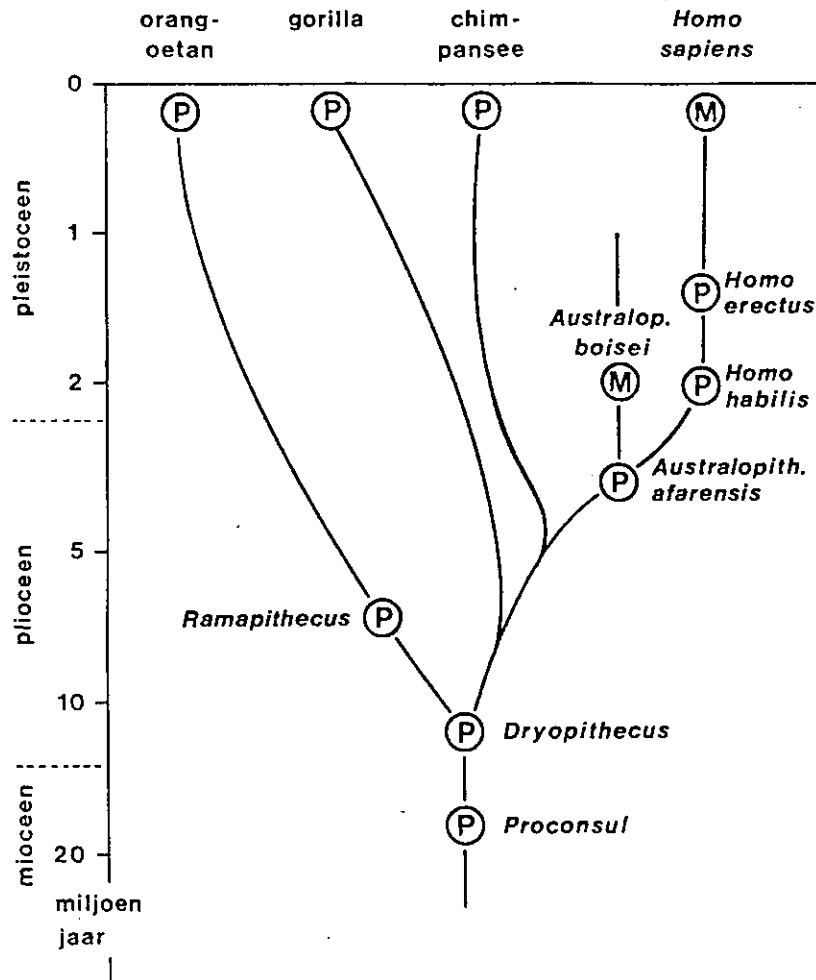
jaren vijftig. In zo'n 83 procent van de samenlevingen was polygynie toegestaan, vooral voor de rijkere mannen. Als polygynie was toegestaan, mocht dat soms (twaalf procent) slechts met de zuster van de echtgenote.

Er is ook een banale beperking aan polygynie: als er in een samenleving evenveel mannen als vrouwen zijn, kan hooguit de helft van de mannen twee vrouwen hebben, en dan zijn de vrouwen op. Bij de polyandriene jacana's waren de meeste vrouwtjes partnerloos. Eenzelfde praktische beperking zal gelden in polygyne samenlevingen met een seksratio van één. Daarom komen ook in polygyne samenlevingen vele monogame paren voor: in bijna de helft van de polygyne samenlevingen waren de meeste koppels monogaam.

Polyandrie is zeer zeldzaam: het was slechts in twee van de 185 samenlevingen (één procent) toegestaan of bevorderd; in één hiervan waren de mannen van een vrouw broers. Polygynandrie werd zeer zelden toegestaan. En zelfs als het toegestaan was, kwam het zelden voor. Bij de Kaingang in Brazilië is het bijvoorbeeld toegestaan, maar slechts acht procent van de koppels was in feite polygynandrien. Bij veertien procent vond men polyandrie, bij achttien procent polygynie, en bij de grote meerderheid (zestig procent) monogamie.

Het feitelijke voortplantingsgedrag in een bepaalde cultuur staat vooral onder invloed van vijf factoren: de sociale druk, de seksratio, de benodigde ouderzorg, de op te brengen ouderzorg en de verdeling van de rijkdom.

Figuur 2: Seksueel dimorfisme in de voorgeschiedenis van de mens. Het symbool P staat voor een groot verschil tussen mannen en vrouwen, wat bij primaten steeds gepaard gaat met polygynie. M staat voor een klein seksueel dimorfisme. De stamboom is ontleend aan Pilbeam (1984), de gegevens over seksueel dimorfisme aan Blumenberg (1985) en Kelley (1986).

Dimorfisme en ouderzorg

Al met al worden de meeste kinderen geboren uit twee bij elkaar levende ouders die de kinderen min of meer te zamen verzorgen. Monogamie is voor homo sapiens een vrij succesvolle voortplantingsvariant. Als de financiële draagkracht van de man echter polygynie (al dan niet heimelijk) mogelijk maakt, zal ook vaak polygynie ontstaan.

Slechts zo'n drie procent van de zoogdieren is monogaam. Waarschijnlijk is het oorspronkelijke voortplantingssysteem van zoogdieren promiscuïteit, waarbij alleen de moeder voor de jongen zorgt. Van daaruit kan polygynie of monogamie ontstaan, vooral afhankelijk van de bevolkingsdichtheid en de benodigde ouderzorg. In allerlei zoogdierorden is monogamie waarschijnlijk onafhankelijk ontstaan: onder meer bij primaten, knaagdieren, roofdieren en hoefdieren.

Bij apen is polygynie het dominante patroon, met een groot seksueel dimorfisme. Omdat polygynie het dominante patroon van apen en mensapen is en omdat de

chimpansee nog sterk polygyn gedrag vertoont, mogen we ervan uitgaan dat de voorouders van mens en chimpansee zo'n vijf miljoen jaar geleden polygyn waren en een groot seksueel dimorfisme vertoonden. Niet de polygame neigingen van de mannen en vrouwen van homo sapiens behoeft verklaring, wat uitzonderlijk is, is de hoge frequentie van monogame paarverbanden.

Ook anderhalf tot drie miljoen jaar geleden vertoonden onze voorouders (australopithecus afarensis, homo habilis en homo erectus) een sterker seksueel dimorfisme dan de huidige mens (figuur 2). Lange tijd dacht men dat seksueel dimorfisme sterk gekoppeld was aan het voortplantingssysteem. Nu weet men dat het sterker gecorreleerd is met dat van de voorouders, dat het groter is bij grotere primaten, en dat het pas op de derde plaats afhangt van het voortplantingssysteem. Bij homo sapiens zijn de mannen gemiddeld vijf tot tien procent groter dan de vrouwen. Dit kleine verschil is opmerkelijk voor een grote pri-maat met voorouders met een groter seksueel dimorfisme.

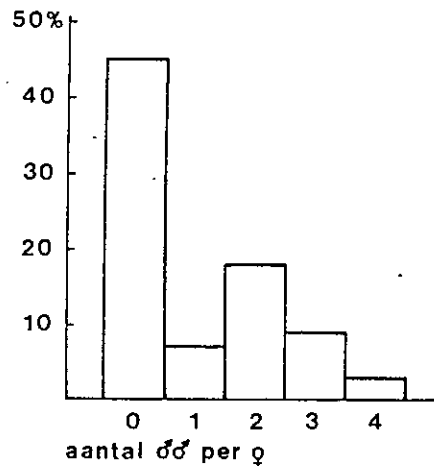
Geëmancipeerde vrouwtjesvogels?

Zo'n negentig procent van de vogelsoorten is monogaam. Van de overige negenhonderd vogelsoorten leven de meeste polygyn of promiscu. Maar er zijn uitzonderingen. In moerassen en meertjes van Midden-Amerika leven jacana's, vogels zo groot als een merel, met een uniek voortplantingssysteem. Het vrouwtje is bijna twee maal zo groot als het mannetje; zij is kleurig en hij onopvallend.

Bij jacana's neemt het vrouwtje het initiatief voor de hofmakerij. Eén vrouwtje kan gelijktijdig meer mannetjes hebben, die netjes ieder een nest bouwen, daar haar eieren uitbroeden en de jongen verzorgen. Alleen als de nood aan de man komt, is zij daar. Als het mannetje belaagd wordt door een ander, opdringerig vrouwtje, of als zijn kroost door predatoren bedreigd wordt, slaakt hij een alarmkreet, en daar is zij om hem te redden en orde op zaken te stellen.

Jacana-mannetjes hebben ieder een territorium dat zij verdedigen tegenover andere mannetjes. Een vrouwtje verdedigt haar mannetjes en hun territoria tegenover andere vrouwtjes. Het zijn de vrouwtjes die de voortplantingszaken regelen: de mannetjes krijgen niet eens de kans een voorkeur te uiten ten opzichte van de zwaardere, sterkere, agressievere vrouwtjes. Een mannetje gedraagt zich dan ook onderdanig ten opzichte van welk vrouwtje dan ook

percentage van de vrouwtjes

De verdeling van het aantal mannetjes per vrouwtje bij jacana's. Deze figuur is geconstrueerd aan de hand van de figuur van Jenni (1979) en een seks-ratio van 1 bij deze vogels.

dat erin slaagt andere vrouwtjes uit zijn territorium te verjagen. Voordat u denkt dat de jacana-vrouwtjes het prima voor elkaar hebben, moet u eens naar de figuur kijken. De meest voorkomende leefvariant voor de polyandriene jacana-vrouwtjes is partnerloosheid. De vrouwtjes moeten daarnaast vaak lijf en leden riskeren in oorlogen met hun buurvrouwen.

Obligat monogamie treedt op bij zoogdieren als een vrouwtje alléén de jongen niet groot kan brengen. Als dan de seksratio ongeveer één is en als het gemiddelde mannetje zijn handen vol heeft aan één gezin, is monogamie waarschijnlijk. Bij homo sapiens zien we de langste periode van ouderzorg van alle bekende diersoorten: in het algemeen minstens twaalf jaar en soms langer dan twintig jaar. We zien dat oudere kinderen vaak helpen bij het grootbrengen van de jongeren en we zien in het algemeen een grote bijdrage van de vader in het grootbrengen van de kinderen.

Al deze eigenschappen treffen we bij monogame zoogdieren aan. Volgens Lancaster en Lancaster kent homo sapiens zelfs gemiddeld de grootste vaderinvestering in de nakomelingen van alle zoogdieren. Of dit zo is, hangt af van de definitie van vaderinvestering: vallen daaronder alleen de goederen en de inspanning aan de kinderen besteed, of ook die besteed aan het gezin in de ruimste zin van het woord? (Bij gibbons rekent men soms de verdediging van het territorium ook tot de vaderzorg.)

Vermoedelijk leefden onze voorouders zo'n twee miljoen jaar geleden in een situatie waar extra vaderzorg de kansen van de nakomelingen verbeterde. Extra vaderzorg opende de weg naar langere verzorgingstijden voor de nakomelingen, vergrootte de ontwikkelingstijd van de nakomelingen en stelde de geslachtsrijpheid uit. Naarmate de tijd voor de verzorging van de nakomelingen langer werd (tot twaalf jaar of meer), werd ook vaderzorg belangrijker, werd het voortplantingssysteem steeds meer obligaat monogaam en nam het seksueel dimorfisme steeds meer af.

Overspel

Strikte monogamie brengt voor mannen en vrouwen risico's in biologische zin mee of reduceert op zijn minst het voortplantingssucces.

Voor mannen en vrouwen* geldt dat ze een onvruchtbare partner kunnen treffen. Ongeveer tien procent van de paren is onvruchtbaar. Evolutionair gezien is dit een behoorlijk risico.

Vrouwjes van monogame zoogdieren die een vruchtbare partner getroffen hebben, krijgen al gauw zoveel nakomelingen als het lichaam maar toelaat. Promiscu gedrag heeft hooguit een kleine invloed op het aantal geproduceerde nakomelingen. Toch kan overspel het vrouwtje winst bieden. Ten eerste kan ze een mannetje treffen dat aantrekkelijker is dan de eigen man. En dit kan inhouden: een mannetje met een beter stel genen (een mannetje dat fitter is) dan de eigen man. Bovendien kan een extra mannetje ook andere winst opleveren: zo'n mannetje kan het vrouwtje en haar nakomelingen extra spullen en voedsel geven, of bescherming, al was het maar omdat haar nakomelingen de zijne kunnen zijn.

Dit is de voordelige zijde van overspel, er zijn echter ook kosten aan verbonden. Geslachtsziekten vormen een grote bedreiging voor promiscu levende individuen, vooral sinds het AIDS-virus de kop heeft opgestoken. Daarnaast is er nog een tweede gevaar van overspel. Seksuele jaloezie is een belangrijke oorzaak van moord en doodslag. Er zijn dus goede biologische redenen om overspel te plegen, en goede redenen om het stiekem te doen.

Er zouden drie grondslagen voor het huwelijk zijn. Ten eerste de economische band: man en vrouw zorgen samen voor het binnenbrengen van het voedsel voor het gezin of van het geld ervoor, voor onderdak en voor overig te verrichten werk. De kinderen betekenen vervolgens een extra band voor man en vrouw: vele paren blijven bij elkaar om de kinderen. En als laatste het plezier: man en vrouw hebben het samen prettig, als het goed is.

In de meeste culturen leven de volwassen mannen en vrouwen in heteroseksuele koppels van twee of meer individuen. Hoe die paarvorming tot stand komt, varieert sterk. In de meeste culturen – tot voor kort ook in de onze – is paarvorming niet zozeer een zaak tussen twee mensen, maar eerder tussen families en soms zelfs tussen koninkrijken. Het kan zijn dat de beide betrokkenen nog iets in te brengen hebben, maar soms worden meisjes uitgehuwelijkt voordat ze geboren zijn. Hoe de koppels ook tot stand komen, steeds is wel heel duidelijk, wie bij wie hoort.

In islamitische samenlevingen heeft seks alles met het huwelijk te maken: vaak staat op seks buiten het huwelijk de doodstraf. Ook in een aantal andere culturen betekent het huwelijk exclusieve seksuele rechten van man en vrouw op elkaar, of minstens van de man op de vrouw. Dit is ook weerspiegeld in de Nederlandse wetgeving,

waar tot voor kort verkrachting gedefinieerd was als: afgedwongen seks buiten het huwelijk; verkrachting binnen het huwelijk was per definitie onmogelijk (en dus niet strafbaar).

Dat het huwelijk met seks te maken heeft, blijkt uit het volgende. Gehuwden hebben een hogere coitusfrequentie dan alleenstaanden en tijdens en na de paarvorming vinden we bij homo sapiens een hoge gemiddelde coitusfrequentie, die gestaag afneemt met de duur van de relatie – althans minstens in de westerse samenlevingen.

Ook het verband tussen huwelijk en liefde varieert per cultuur. Bij de Trobrianders (Stille Zuidzee) en in het Westen hoort het huwelijk gebaseerd te zijn op liefde en genegenheid. Bij andere volken is het huwelijk eerder een kwestie van economie, arbeidsverdeling en het grootbrengen van de kinderen. Seks kan ook in deze culturen leiden tot wederzijdse genegenheid, maar niet noodzakelijk. En als de man een slechte minnaar is (of een minder gevoelig persoon), zal seks eerder tot wrevel en vijandschap leiden.

Wel heeft het huwelijk alles met voortplanting te maken – zeker voordat er op grote schaal voorbehoedmiddelen waren, kunstmatige inseminatie, buitenbaarmoederlijke bevruchting en draagmoederschap. Algemeen gaat men ervan uit dat de wettige vader ook de biologische vader is, en dat zal voor veel kinderen ook wel het geval zijn. Evolutionair gezien is het voor de vrouw het meest nadelig om kinderloos te sterven. De op één na slechtste variant voor de vrouw (biologisch gezien) is om alleen voor het kind of de kinderen en het inkomen en het huishouden te moeten zorgen. In sommige westerse groepen wordt deze op één na slechtste variant als ideaal gepredikt: de BOM-vrouwen (Bewust Ongehuwde Moeders).

Ik hou van jou

Zelfgekozen paarvorming is biologisch belangrijk. Dat geldt voor samenlevingen waar beide partners de paarvorming regelen: daar is het zaak om zelf de best haalbare partner te bemachtigen. Het geldt ook voor samenlevingen met gearrangeerde huwelijken: zelfgekozen paarvorming is dan overspel, wat voor beide betrokkenen voordeel kan bieden. Of het nu om overspel of om een huwelijksaanzoek gaat, het is zaak de ander te overtuigen van zijn of haar liefde. Daartoe zien we bij homo sapiens wat we bij monogame diersoorten zien: een lange periode van intensieve hofmakerij. Daarbij speelt van alles een rol: uitwisselen van geschenken en attenties, blijken van elkaars genegenheid en fitness, dit alles verbaal en non-verbaal.

Dè verbale uiting van liefde is 'Ik hou van jou'. Vanuit de context dat deze zin geuit wordt bij een diersoort met een erg grote ouderinvestering in de nakomelingen, en met een dreiging voor verlaten en

overspel bij beide geslachten, kunnen we proberen de betekenis ervan te achterhalen. De vier woorden lijken zo iets uitgebreids te zeggen als: 'Ik vind jou een aantrekkelijke partner. Ik zal altruïstisch voor je zijn en geld en goed met je delen. Ik wil met je vrijen. Daar komen dan kinderen van. Je kunt van mij op aan. Ik blijf je trouw. Ik blijf voor jou en voor de kinderen zorgen. Door dik en dun. Ons leven lang.'

'Ik hou van jou', heeft zijn wortels in de tijd van vóór de ruime beschikbaarheid van voorbehoedmiddelen. De meer zakelijke, prozaische delen van bovenstaande zinnen komen ook in officiële huwelijksakten voor.

Betekent 'Ik hou van jou' dan hetzelfde als bovenstaande serie zinnen? Volgens mij heeft 'Ik hou van jou' geen analyseerbare betekenis, die overgedragen wordt door een reeks zinnen met eenduidige betekenis. Wel kan de betekenis van 'Ik hou van jou' overgedragen worden door andere (poëtische) zinnen met even weinig analyseerbare betekenis.

Noot

In de literatuur vinden we suggesties voor aangeboden verschillen tussen man en vrouw in seksueel gedrag en seksuele voorkeur (bijvoorbeeld Symons 1980, Daly e.a. 1982). Hier wil ik me beperken tot wat de geslachten bindt, en tot wat ze gemeen hebben.

Literatuur

- Blumenberg, B.: 'Biometrical studies upon hominoid teeth: the coefficient of variation, sexual dimorphism and questions of phylogenetic relationship', *BioSystems* 18, 149-184 (1985).
- Cheverud, J. M., Dow, M. M., Leutenegger, W.: 'The quantitative assessment of phylogenetic constraints in comparative analyses: sexual dimorphism in body weight among primates', *Evolution*, 39, 1335-1351 (1985).
- Clutton-Brock, T. H., Harvey, P. H., Rudder, B.: 'Sexual dimorphism, socionomic sex ratio and body weight in primates', *Nature* 269, 797-800 (1977).
- Davies, N. B.: 'Reproductive success of dunnocks, *Prunella modularis*, in a variable mating system. I. Factors influencing provisioning rate, nestling weight and fledging success', *J. Animal Ecol.* 55, 123-138 (1986).
- Davies, N. B., Houston, A. I.: 'Reproductive success of dunnocks, *Prunella modularis*, in a variable mating system. II. conflicts of interests among breeding adults', *J. Animal Ecol.* 55, 139-154 (1986).
- Daly, M., Wilson, M., Weghorst, S. J.: 'Male sexual jealousy', *Ethol. Sociobiol.* 3, 11-27 (1982).
- Ford, C. S., Beach, F. A.: *Patterns of sexual behavior*, Harper & Row, New York (1951).
- Hunt, M.: *Sexual behavior in the 1970's*, Playboy Press, Chicago (1974).
- Jenni, D.: 'Female chauvinist birds', *New Scientist* 82, 896-899 (1979).
- Kelley, J.: 'Species recognition and sexual dimorphism in *Proconsul* and *Rangwapithecus*', *J. Human Evol.* 15, 461-495 (1986).
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E.: *Sexual behavior in the human male*, W. B. Saunders, Philadelphia (1948).
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. E., Gebhart, P. H.: *Sexual behavior in the human female*, W. B. Saunders, Philadelphia (1953).
- Kleiman, D. G.: 'Monogamy in mammals', *Quart. Rev. Biol.* 52, 39-69 (1977).
- Lancaster, J. B., Lancaster, C. S.: 'The division of labor and the evolution of human sexuality', *Behav. Brain Sci.* 3, 193 (1980).
- Leutenegger, W.: 'Scaling of sexual dimorphism in body size and breeding system in primates', *Nature* 272, 610-611 (1977).
- Pilbeam, D.: 'The descent of Hominoids and Hominids', *Sci. Amer.* 250 (3) 60-69 (1984).
- Reiss, M. J.: 'The allometry of reproduction: Why larger species invest relatively less in their offspring', *J. theor. Bio.* 113, 529-544 (1985).
- Symons, D. plus commentaar: 'Précis of "The evolution of human sexuality"', *Behav. Brain Sci.* 3, 171-214 (1980).